

УДК 811.161.2

СУЛИМ Володимир Трохимович,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжкультурної комунікації та
перекладу,
Львівський національний університет імені Івана
Франка
e-mail: suwo@ukr.net

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ СЕГМЕНТ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядається проблема лінгвокраїнознавчого сегменту у процесі викладання іноземної мови, виокремлюються пріоритетні доміанти вивчення культурних реалій країни, мова, якої вивчається. Актуальність статті зумовлена пошуканням інтересом до методики викладання іноземної мови за допомогою автентичних джерел. Мета роботи – проаналізувати та дати оцінку ефективності використання лінгвокраїнознавчих матеріалів під час вивчення іноземної мови. Перспектива подальших досліджень у зазначеній проблематиці полягає в аналізі подальшого

розвитку та перспектив викладання іноземної мови за допомогою засобів, які ілюструють культуру країни, мова якої вивчається.

Ключові слова: *лінгвокраїнознавчий сегмент; методика викладання іноземної мови; культурні реалії; соціальна та культурна спрямованість; пріоритетні домінанти.*

Постановка проблеми. Соціокультурний (країнознавчий та лінгвокраїнознавчий) компонент змісту навчання іноземних мов покликаний ознайомити учнів з інформацією з різних областей життя носія мови, яка вивчається. Знання цієї інформації є обов'язковою умовою сформованості повноцінної міжкультурної комунікативної компетенції.

Аналіз останніх досліджень. Конкретний зміст лінгвокраїнознавчого компонента становлять знання різних аспектів життя іншомовних комунікантів, особливості сучасного життя й елементи історії, культури, літератури, реалії побуту в країні, мова якої вивчається, особливості повсякденного життя її народу (їжа, напої, національні свята, традиції, звичаї і звичаї, умови життя (рівень життя, умови проживання), міжособистісні відносини (між статями, у сім'ї), а також основні цінності, переконання і думки, етикет немовного спілкування тощо. Засвоєння цих знань покликане забезпечити успішність міжнародних контактів, а також більш глибоке розуміння феноменів іншої культури у зіставленні з власною культурою [1, с. 44].

Зазначений аспект навчання іноземної мови покликаний також розвинути в учнів допитливість, інтерес і здатність до спостереження за іншим способом світобачення і світовідчуття, а також поліпшити вміння міжкультурного спілкування з представниками іншого соціуму. Крім того, одним із завдань в даному випадку є не тільки розвиток в учнів ціннісного ставлення до мови як до культурного феномену, але й стимулювання сприйняття і об'єктивної оцінки власних цінностей, суспільних взаємозв'язків у ході осмислення феноменів іншого світорозуміння.

Звернення до проблеми вивчення мови і культури одночасно не випадкове, оскільки дозволяє вдало поєднувати елементи країнознавства з мовними реаліями, які виступають не тільки як засіб комунікації, але і як спосіб ознайомлення учнів з новою дійсністю. Такий підхід до навчання іноземної мови багато в чому забезпечує не лише ефективне вирішення практичних, загальноосвітніх, розвиваючих і виховних завдань, але і містить величезний потенціал до мотивації навчання [2, с. 114].

Основною метою навчання іноземним мовам є формування іншомовної комунікативної компетенції, яка передбачає формування здатності до міжкультурної взаємодії. Володіння іншомовною технікою і паралельне освоєння інформації лінгвокраїнознавчого характеру є запорукою успішного занурення в мовне середовище, прийняття норм і цінностей культури країни, мова якої вивчається.

Дана концепція отримала назву соціокультурного підходу у викладанні іноземних мов. Соціокультурна освіта стає ефективною тільки тоді, коли вона орієнтована на діалог культур як філософію освіти і стилю життя особистості.

Проаналізувавши позиції даного підходу, ми дійшли до висновку про те, що найбільш продуктивний механізм розвитку соціокультурної компетенції студентів передбачає вирішення низки завдань, у тому числі створення умов для культурної творчості через освоєння автентичних текстів лінгвокраїнознавчого характеру [3, с. 17].

Метою даної статті є проведення ґрунтовного аналізу засобів та способів вивчення лінгвокраїнознавчих реалій країни, мова якої вивчається.

Виклад основного матеріалу. Одним із засобів вивчення лінгвокраїнознавчого компоненту є застосування автентичних текстів, які ілюструють функціонування мови у формі, прийнятій його носіями, і в природному соціальному контексті. Автентичний текст характеризується інформативністю і здатністю викликати в учнів зацікавленість і емоційну реакцію. Використання штучних, спрощених текстів може згодом утруднити перехід до розуміння текстів, взятих з «реального життя». Оброблені навчальні тексти втрачають характерні ознаки тексту як особливої одиниці соціокультурної комунікації, тобто позбавлені національної специфіки. Таким чином, роботу щодо розвитку соціокультурної

компетенції засобами автентичних текстів ми розглядаємо як один із способів занурення в природне мовне середовище з метою стимулювання творчої активності учнів та моделювання життєвих сценаріїв через вибудовування взаємного діалогу культур [2, с. 51].

Технологія роботи з соціокультурним компонентом змісту навчання іноземної мови повинна базуватися на актуальних загальноприйнятих загальнодидактичних і власне методичних принципах навчання та використовувати серії ефективних комунікативних вправ завдань, що розвивають і удосконалюють вміння в різних видах мовленнєвої діяльності іноземною мовою.

З метою розвитку умінь активної писемного мовлення можуть пропонуватися наступні завдання: написати особистий лист, план тексту, його тези, короткий зміст, а також невелику доповідь або твір на основі отриманої інформації тощо. В якості усних комунікативних вправ студентам може бути запропоновано зробити повідомлення на одну з вивчених тем або взяти участь у розмові на тему, відображену у змісті запропонованих країнознавчих матеріалів.

Також можуть ефективно використовуватися сучасні британські підручники і навчальні посібники, відеоматеріали, газети і журнали англійською мовою, а також ілюстративний матеріал, що міститься у листівках, картах, рекламних проспектах, меню ресторанів, розклади руху транспорту, опису предметів повсякденного вжитку у комерційних цілях та ін.

Використання зазначених матеріалів вирішує проблему формування вмінь іншомовного спілкування, забезпечуючи засвоєння мови в тісному зв'язку з іншомовною культурою, що дає можливість створити первинну «віртуальну дійсність» і «вторинну мовну особистість».

Ще одним корисним методичним прийомом формування соціокультурного компонента при вивченні іноземної мови є можливість працювати в глобальній мережі Інтернет. Занурення у віртуальний простір є ефективним засобом розвитку соціокультурної компетенції учнів. Інтернет можна використовувати як автентичне інтерактивне мовне середовище і потужний інструмент отримання знань. Поряд з іншими комп'ютерними технологіями він дає достатній обсяг контекстуальної інформації завдяки наявності в учнів реальної потреби в комунікації, а правильно змодельовані навчальні програми з використанням мультимедійних засобів допомагають учневі краще увійти в запропоновану йому роль.

Технологія навчання іноземної мови з використанням автентичних текстів передбачає формування алгоритму роботи на основі особистісно орієнтованої моделі діяльності учнів. Робота здійснюється поетапно (рис. 1):

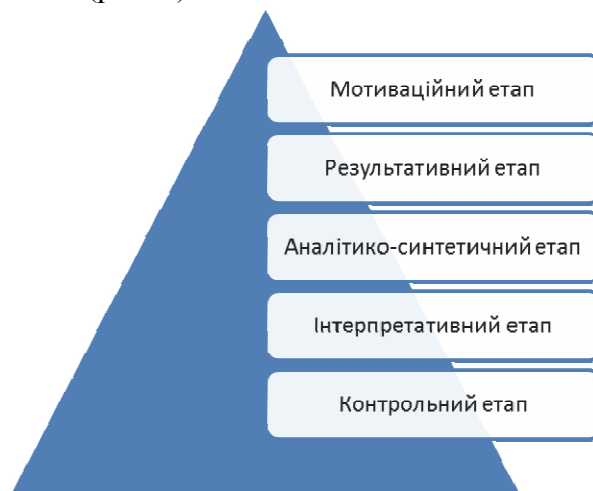

Рис. 1. Алгоритм роботи учнів з автентичними текстами на основі особистісно орієнтованої моделі

Основне завдання мотиваційного етапу – спонукати до прогнозування змісту тексту, створюючи тим самим умови для активізації прогностичної діяльності та розвитку антипації студентів. На зазначеному етапі доцільним вважається робота щодо прогнозування змісту по заголовку, залучення асоціацій, запитань, які наштовхують на основний зміст тексту, ілюстрацій з опорою на попередній досвід і знання.

На аналітико-синтетичному, або текстовому, етапі роботи, наша задача полягає в мотивуванні учнів на читання тексту з різним ступенем його розуміння, на інформаційну переробку тексту в процесі читання.

Третій, контрольний етап виконує завдання перевірки розуміння прочитаного. Найважливішим на цьому етапі є те, щоб контроль був спрямований на вирішення комунікативних завдань щодо тексту. У цьому випадку контроль буде виконувати свої функції, а саме навчально-розвиваючу, мотиваційну, корекційну і буде сприяти рефлексії в повному обсязі, виступаючи ефективним засобом управління навчальною діяльністю.

Четвертий, інтерпретативний етап відповідає за інформаційну переробку тексту з метою її привласнення. На даному етапі необхідно враховувати принцип слідування від простого до складного.

Нарешті, п'ятий, результативний етап пов'язаний з постановкою комунікативної задачі при говорінні. Тут здійснюється породження одного або декількох висловлювань (усних і письмових). Після прочитання тексту учням може бути поставлено кілька комунікативних завдань.

Таким чином, робота згідно із запропонованим алгоритмом з розвитку соціокультурної компетенції на базі автентичних текстів лінгвокраїнознавчого характеру може стати визначальним фактором становлення базової культури учня, а також зняття психологічних бар'єрів при зустрічі з культурою країни, мова якої вивчається.

Цілеспрямоване вивчення соціокультурного компонента змісту навчання дозволило вченим конкретизувати та класифікувати знання в різних сферах життя соціуму. Аналіз матеріалів з цієї проблеми, узагальнення результатів цього аналізу, а також досвіду викладання іноземної мови дозволили конкретизувати та розробити класифікацію зазначених знань. Ця класифікація може бути представлена наступним чином:

1. Повсякденне життя:
 - харчування, час прийому їжі, поведінка за столом;
 - тривалість робочого дня;
 - дозвілля (захоплення, заняття спортом, ЗМІ);
 - державні свята.
2. Умови життя:
 - рівень життя (регіональні, класові, етнічні особливості);
 - умови проживання;
 - система соціальної допомоги.
3. Міжособистісні відносини (включаючи поняття влади і солідарності):
 - класова структура суспільства, відносини між класом самі;
 - відносини між статями;
 - сімейні відносини;
 - відносини між представниками різних поколінь;
 - відносини на роботі;
 - відносини між громадянами та офіційними особами, представниками правопорядку тощо;
 - відносини між представниками різних рас і спільнот;
 - відносини між політичними і релігійними групами.
4. Система переконань стосовно до таких явищ і понять:
 - соціальні класи;

- професійні групи (сфера освіти, управління, державна служба, кваліфікований та іншої праці);
- добробут;
- культура окремих регіонів;
- безпека;
- громадські інститути;
- традиції та соціальні зміни;
- історія, особливо громадські історичні особи, події;
- етнічні та релігійні меншини;
- національна самосвідомість;
- інші країни і народи;
- політика;
- мистецтво (образотворче, музика, література, театр, поп-музика);
- релігія;
- гумор.

5. Мова жестів. Знання традицій цього аспекту поведінки сприяє формуванню соціолінгвістичної компетенції.

6. Правила етикету, пов'язані з наданням гостинності і нанесенням візитів:
- пунктуальність;
 - подарунки;
 - зовнішній вигляд;
 - частування;
 - загальноприйняті правила поведінки і теми для розмови, заборонені теми;
 - тривалість візиту;
 - прощання і догляд [5].

Засвоєні знання, адекватні кожному елементу наведеної вище класифікації, і їх вживання (використання в усному і писемному мовленні та розуміння іншомовного мовлення співрозмовника) може успішно функціонувати в активних і рецептивних видах іншомовної мовленнєвої діяльності за умови не тільки володіння нормами іноземної мови, що вивчається, але й при грамотному використанні певних маркерів, також входять у соціокультурний компонент. Ці маркери відображають соціальні відносини, норми ввічливості, реєстри спілкування, необхідні для успішних міжмовних контактів.

Висновки. Таким чином, у світлі сучасних тенденцій щодо значущості полікультурного і полілінгвального навчання, необхідно приділяти особливу цілеспрямовану увагу формуванню соціокультурної компетенції у будь-якого контингенту учнів, базуючись на новому актуальному підході до вирішення цієї соціально значущої проблеми.

Перспективи подальших досліджень у зазначеній галузі полягають у аналізі подальшого розвитку та перспектив викладання іноземної мови за допомогою засобів, які ілюструють культуру країни, мова якої вивчається.

Список використаних джерел

1. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англomовних публіцистичних текстів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. В. Бирюк. – К., 2005. – 196 с.
2. Гальскова, Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: Учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин.яз. высш. пед. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Академия, 2004. – 336 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб модернізації освітніх систем на засадах євроінтеграційних процесів // Інформаційно-комунікаційні технології у сучасному освітньому просторі : зб. матеріалів Всеукр. науково-методичного семінару міжнар. участю, (Кременець, 1–2 грудня 2011 р.) / за заг. ред. Л. О. Данильчук, Т. В. Захарчук, І. Ф. Лизун. – Кременець : Вид-во КОГП ім. Тараса Шевченка, 2011. – 128 с.
5. Mishan F. Designing Authenticity into Language Learning Materials / F. Mishan. – Intellect Books: Bristol, 2005. – 330 p.

References

1. Byruk, O. V. (2005). *Methods of forming sociocultural competence of future teachers in learning to read English journalistic texts*. (Ph.D Diassertation). Kyiv. (in Ukr.).
2. Halskova, N. D., Hez, N. I. (2004). *The theory of learning a foreign language: Didactics and methodology: Textbook for students of linguistic universities and faculties of foreign languages of higher educational establishments*. Moscow: Akademia. (in Rus.).
3. Dychkivska, I. M. (2004). *Innovative educational technology: a tutorial*. Kyiv: Academic publishing (in Ukr.).
4. Information and communication technologies as a means of modernizing education systems on the basis of European integration processes. (2011). *Information and communication technologies in modern educational space: a collection of All-Ukrainian scientific-methodical seminar with international participation (Kremenets, 1-2 December 2011)*. In L.O. Danylchuk, T.V. Zacharchuk, I.F. Lyzun (Ed). Kremenets. (in Ukr.).
5. Mishan, F. (2005). *Designing Authenticity into Language Learning Materials*. Intellect Books: Bristol.

SULYM Volodymyr,

Ph.D., Associate Professor of the Department of Intercultural Communication and Translation,
Ivan Franko National University of Lviv
e-mail: suwo@ukr.net

THE LINGUISTIC-CULTURAL SEGMENT IN THE PROCESS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract. *Introduction. In the article, devoted to the role of a linguistic-cultural component in the process of foreign language teaching, the issue of learning material with the culture-oriented segment at foreign language lessons has been considered. The priority guidelines of leaning cultural and social realis of the language have been outlined. The topicality of the article is defined by a scientific interest to the language teaching methods that use authentic material.*

Purpose. The purpose of the article is to analyze and evaluate the effectiveness of using culture-oriented material at the foreign language lessons.

Results. It has been justified that the culture-oriented information can be detected in the words that reflect the realis of material and spiritual culture and in the words that posses additional connotative meaning and arouse in the mind of language personality certain cultural and historical associations.

Originality. The stages of learning and understanding authentic texts about cultural and social life of the country has been suggested.

Conclusion. In the process of foreign language learning while using authentic texts it can be observed how the nation by the means of words shares a certain concept sphere, separates the segments, creating a world picture; how the changes of conceptual and language world pictures and the causes of appearing of new words are defined; how to mark the factors that affect creation and usage of new lexical units as well. The prospects of further researches consist in the analysis of development and future of foreign language teaching by means of additional devices that highlight the culture of the country.

Key words: *linguistic segment; methods of teaching foreign language; cultural realities; social realities; dominant priorities.*

*Одержано редакцією 18.12.2016
Прийнято до публікації 22.12.2016*